

S LINGENFOBIE EN MENSEN DIE ER AAN LIJDEN

Melissa Kaplan

Af en toe zal iedereen die een slang wil hebben of er een heeft, wel eens iemand ontmoeten met een fobie voor slangen. Het is van het grootste belang om te begrijpen dat angst en afkeer van slangen gewoonlijk een totaal irrationele angst is. Die keren dat die niet totaal irrationeel is, zijn de keren dat er wel degelijk enige basis is voor de angst. De angst staat echter in geen enkele verhouding tot de oorzaak.

Kleiner nooit iemand, volwassen of kind, voor zijn angsten. Wij zijn allemaal soms bang voor iets en als angst eenmaal is geworteld, zal er niets veranderen door mopperen of pesten. Zoek uit in hoeverre en waarom iemand bang is voor slangen. Door met veel mensen die bang voor slangen zijn te praten, ben ik er achter gekomen dat de meesten door één van de volgende gebeurtenissen bang zijn geworden voor slangen:

- Iemand heeft een slang in het gezicht of in hun kleding geduwd, vaak toen ze nog erg jong waren (daar het waarschijnlijker is dat jongens een slang naar een meisje duwen of in haar shirt stoppen, vind ik het vreemd dat deze meisjes vrouwen worden die slangen haten, in plaats van mannen...).
- De persoon had een (voor hem) angstige ervaring met een slang, zoals gebeten worden; of hij heeft gezien dat iemand totaal overstuurt na een beet.
- Ouders waren doodsbenuwd voor slangen en stampte er bij hun kinderen in dat slangen gevaarlijk zijn (ouders of andere figuren waar een kind tegenop ziet, die het kind wegtrekken van een neutrale, gecontroleerde ontmoeting met een leraar die een slang vasthoudt, vertellen dat kind non-verbaal dat slangen beangstigend en gevaarlijk zijn).

- Katholieke opvoeding. Ik heb een vriendin die zich één van de heiligenkaarten blijft herinneren die ze als kind had, waarop de maagd Maria met een staf op slangen stampet. Ze herinnert zich zelfs niet wat de kaart wilde duidelijk maken, alleen dat slangen duivels moeten zijn. Ze is nu wat bijgedraaid.
- Absoluut onlogische angst. Iemand die ik ken werd bang, nadat bij als kind de B- (of was het een C-?) film 'Hssssss' had gezien. Als ik kan, probeer ik te beginnen met een kleine albino slang (amelanistisch en anerythristisch), met een voorkeur voor de rode rattenslang. De afmeting is niet bedreigend en is zó totaal anders dan de afbeelding van een slang die de persoon in zijn gedachten heeft of gezien heeft op tv of film, dat het voor hem gemakkelijk is om er naar te kijken. Als ik niet zo'n slang bij de hand heb, of al een andere vasthoud, werk ik gewoon met wat ik heb. Om erachter te komen wat de oorspronkelijke angst veroorzaakt, kun je proberen over de angst te spreken. Vraag wat iemand in het bijzonder hindert aan slangen. Terwijl je dit stadium meemaakt, laat je hem zien dat je de slang hanteert, je laat haar op je handen rondkruipen, laat zien dat je haar aanhaalt of er teder mee werkt. Laat de slang echter zo veel mogelijk zien, zodat de persoon niet nerveus wordt van de delen die hij niet kan zien.
- Sommige mensen hebben er met irreële argumenten bezwaar tegen om slangen aan te raken. Spreek ze kalm en tolerant aan op deze bezwaren, terwijl je probeert hun aandacht te vestigen op dat lichaamsdeel waarover je praat, of de tekening van de slang etc.
- Ze zijn slijmerig. Streel de slang zacht, terwijl je ze vraagt om goed te kijken naar het deel van de huid dat je aanit. Leg op een nonchalante wijze uit dat, omdat de slang in de bomen en op de grond

leeft, zij geheel bedekt zou raken met bladafval en vuil en stukjes dierlijke afscheiding, als de huid slijmerig zou zijn. Ik negeer de kikkers even. Je persoon met slangenfobie zal nu zeker niet aan ze denken! Daarom is de slangen huid erg droog. De schubben van verschillende slangen kunnen in vorm verschillen, afhankelijk van de omgeving waarin de slang leeft. Sommige hebben kleine, zachte schubben, andere hebben grote. Sommige hebben grote, elkaar een beetje overlappende schubben, andere hebben schubben met een kiel, zoals onder een schip. Leg uit dat, vooral nadat ze zijn verveld, slangen vaak een iriserende glans op de huid hebben, wat mensen soms laat denken dat hun huid nat of slijmerig is. Leg ook uit dat slangen, omdat ze koudbloedig zijn, als ze koud zijn een koude huid hebben, en dat die in eerste instantie nat kan aanvoelen als iemand ze even vlug met een warme vinger aanraakt.

- Ze knippen niet met de ogen. Vraag ze naar de ogen te kijken. Als het een boa is of vergelijkbare slang, wijs er dan op dat de kleur van de huid doorloopt over het oog wat meehelpt de camouflage van het dier te perfectioneren. Terwijl ze het oog bekijken, laat je ze weten dat, toen zo'n 150 miljoen jaar geleden bepaalde soorten hagedissen uitsluitend onder de grond gingen leven, ze niet alleen hun poten maar ook hun ogen verloren; in het gunstigste geval hadden ze alleen nog sporen van een oog in de vorm van een donkere schub. Doordat de omgeving of wat dan ook veranderde, gingen deze slangen (de vroegere hagedissen) meer aan de oppervlakte leven en ontwikkelden hun ogen weer. In tegenstelling tot amfibieën en schildpadden die de meeste tijd bovengronds doorbrachten, zaten slangen nog steeds veel ondergronds en moesten dus hun zich ontwikkelende ogen beschermen. Dat deden ze door de oogleden met elkaar te laten versmelten, zodat deze een

harde lens vormden, een contactlens. Gelijktijdig werd de huid van de oogleden steeds meer transparant, tenslotte was hij geheel doorzichtig. Bij veel zoogdieren is gevoelloos staren een agressief gedrag, gedrag dat wordt gebruikt om te proberen een tegenstander weg te jagen, of om de plaats van het individu in de groepshierarchie te vestigen (bij wolven, bijvoorbeeld en katten). We staan nog niet zo ver van onze eigen voorlopers af dat wij niet reageren als er naar ons wordt gestaard. De slang staart echter niet echt, zij kan haar ogen niet sluiten. Zij moet zelfs met haar ogen open slapen. Dat wil niet zeggen dat ze aldoor rondkijken, ook al slapen ze. Zelfs als een slapende slang je aankijkt, kan je haar een doodschrik bezorgen als zij je niet 'hoort' aankomen. Volgens mij de reden dat veel wandelaars die buiten de paden gaan worden gebeten.

- Zij probeert me met haar tong te prikken. Ze riken natuurlijk met hun tong. De meeste dieren vertrouwen op hun (vomeronasaal) orgaan van Jacobson om de chemische waarnemingen te sorteren, en niet op hun neus. De mens is zo ongeveer het enige zoogdier dat het gebruik van dit zeer gespecialiseerde orgaan heeft verloren. Het orgaan van Jacobson ligt bij dieren boven in de mond, waar bij mensen het zachte gehemelte zit. De tong is gevuld met microscopisch kleine receptoren; stel je ze voor als hele kleine putjes van verschillende vorm. Elk type vorm kan slechts een soort chemische stof ontvangen; een enkele geur kan uit heel veel verschillende chemische stoffen zijn samengesteld (ook de geur van een stinkdier is gecompliceerd). De tong wordt naar buiten gestoken door een speciale opening in de 'lippen' van de slang en wordt in de lucht rondgezwaid zodat hij geurstoffen kan opvangen met zijn receptoren. De tong wordt dan snel in de mond teruggetrokken en de gevorkte tip wordt in de openingen van het orgaan van Jacobson geduwd.

Terwijl het orgaan zijn werk doet om iets zinnigs op te maken uit de berg aangeleverde chemische stoffen, is de tong al weer aan het werk. Het aantal keren en de regelmaat dat een slang haar tong uitsteekt, staat rechtstreeks in verhouding met veranderingen in zijn omgeving, nieuwe mensen, nieuwe plaats, etc. Ondertussen geeft het orgaan van Jacobson informatie naar de hersenen door. Deze informatie plus de informatie van het infraroodorgaan (soms zichtbaar als putjes of zijdelingse openingen in de kop van sommige slangen) en hun beperkte gezichtsvermogen (kunnen iets kleur zien; de mate van scherp zien varieert en hangt van de soort slang af, vogel etende boomslangen hebben het beste gezichtsvermogen) dat alles helpt de slang om te 'zien' wat er gebeurt. Een soort van vizier, zoals van Geordi (voor de niet-Star-Trekkers, commandant George LaForge van het ruimteschip Enterprise).

- Alle slangen zijn giftig. In werkelijkheid is geen enkele slang giftig. Er zijn echter enkele vergiftige slangen. Het vergifigen van een predator is een passieve daad van de kant van de prooi (en planten - die zijn ook prooi). Vergif echter wordt overdragen door een predator door een directe actie. Van de meer dan 110 soorten slangen in de Verenigde Staten zijn er slechts 20 giftig. Ieder jaar overlijden er meer mensen aan bijensteken dan aan beten van ratelslangen en andere gifslangen. Alle andere slangen zijn echter niet giftig. Als ze bijten, lijkt het alsof je gepakt wordt door een bos vishaken (waarschijnlijk zijn de slangentanden schoner, want die zijn vrij van darmresten van wormen en vis). Slangen zullen echter alleen bijten als ze erg zijn verstoord (als ze worden mishandeld, of soms door aardbevingen of grote stormen), of als ze warme prooi ruiken. Dus zolang je geen ruzie maakt met een slang (laat haar comfortabel in je handen of op schoot liggen; trek niet aan haar staart; probeer haar kop niet een kant op te

laten gaan die zij niet wil, wees gewoon stabiel en kalm), dan zal zij er niet aan denken je te bijten.

- Op welke plaats, hm, 'doen slangen het?' Dit is niet bepaald in de categorie 'waarom zijn mensen angstig', maar het lijkt veel van dergelijke mensen bezig te houden als ze zich beginnen te concentreren op een slang als een in potentie onschadelijk dier in plaats van een angstaanjagend beest. Laat de cloaca zien. Iedereen is heimelijk nieuwsgierig naar waar slangen het doen, poepen (veel mensen zijn verrast dat ze het doen!) en waar baby's uit komen. Als het een mannetje is, wijs aan hoe je dit kan zien (lengte van de staart, hemipenisverdikking, grote sporen). Als het een vrouwtje is, wijs aan hoe je dit kan zien. Laat ze weten dat de meeste slangen eieren leggen en weggaan, er sommige zijn die eieren leggen en er omheen gaan liggen om ze te beschermen (pythons en Gabon-adders), terwijl andere werkelijk levende baby's krijgen.

Tegen deze tijd zal de persoon behoorlijk ontspannen zijn en geïnteresseerd, desondanks nog een beetje wantrouwend. Je zult natuurlijk elke vraag die ze misschien stellen, beantwoorden. Als je tijdens het verloop van je bespreking merkt dat er een beetje een doorbraak komt in de angst (als je een goed waarnemer van mensen bent, kan je meestal wel zien wanneer iemand heeft besloten dat hij waarschijnlijk genoeg moed heeft om de slang met een vinger aan te raken), vraag dan of ze haar eens willen aanraken. Zeg dat jij de kop zult vasthouden als ze dat willen. Vraag of ze haar liever aan de staart aanraken. Wees neutraal wanneer je de keuzes geeft: voor iemand die een groot deel van zijn leven doodsbenuwd voor slangen is geweest, is het een hele overwinning even met een pink de staart aan te raken. Moedig aan, maar overdrijf niet, prijs elke verandering in de houding en laat ze weten dat ze rustig een keer kunnen terugkomen om meer te praten en te kijken als ze dat willen.

En dat is het ongeveer. Als je zover bent gekomen, raakt de persoon de slang aan of neemt haar in de handen of ze hebben me gevraagd haar om hun nek te leggen. Als ik haar om de nek doe, laat ik haar een beetje soepel aan de achterkant hangen met de rest van het lichaam over de schouders. Ik verklaar dit, door te zeggen dat het slangenlichaam zo beter wordt ondersteund en op die manier voelen beide(n) zich gemakkelijker. Als iemand een slang vasthoudt en ik zie dat ze wat beverig of nerveus worden als de slang zich wat vaster om de arm sluit omdat zij de persoon voelt trillen, dan vertel ik hem, dat de slang kan voelen dat hij nerveus is en dat ze alleen maar probeert te voorkomen dat ze valt.

Als iemand nog steeds geen slang kan aanraken of vasthouden, dan voelt hij zich nu toch vertrouwd met slangen dan voordat hij met je gepraat had (of jij met hem). Hij heeft kennis gemaakt met een slang als individu. Daarom denk ik dat het belangrijk is om een slang erbij te hebben als je iemand helpt (goed, mijn tante uitgezonderd, die heeft al kalmeringsmiddelen nodig om naar het gedrukte woord 'slang' te kijken!).

Ik ben op educatieve bijeenkomsten geweest, waar het sommige mensen drie uur of meer kostte en verscheiden bezoeken aan mijn expositieruimte, voordat ze echt in staat waren een slang aan te raken of vast te houden. Dagen, weken zelfs maanden later heb ik telefoontjes gehad van mensen die op de dag zelf nog steeds te angstig waren, maar die later in staat waren om voort te bouwen op wat ze gezien en geleerd hadden en daardoor zich zover konden brengen een slang aan te raken of vast te houden. Sommigen werden zelfs goede slangenhouders. Op het moment dat je iemand bekeerd hebt, zoals een partner of een ouder, kan het echter nog enige tijd duren voordat deze zich werkelijk op zijn gemak voelt bij een slang. Hij kan ook hooguit tolerant worden voor haar aanwezigheid onder hetzelfde dak. Hou dat in de gaten als je denkt je slang door hen te laten verzorgen als je een weekend weg of op vakantie gaat.

Vertaling: Jan van Duinen.

